

Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin
2007-ci il "29" dekabr tarixli
i-130 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir

**“TƏŞKİLATLARIN BİRGƏ FƏALİYYƏTİ
HAQQINDA MALİYYƏ HESABATLARI ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 21 №-li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI**

**Bakı şəhəri
2007-ci il**

MÜNDƏRİCAT

ÜMUMİ MÜDDƏALAR.....	3
ƏSAS ANLAYIŞLAR	4
BİRGƏ NƏZARƏT EDİLƏN ƏMƏLİYYATLAR.....	5
BİRGƏ NƏZARƏT EDİLƏN AKTİVLƏR.....	5
BİRGƏ NƏZARƏT EDİLƏN MÜƏSSİSƏLƏR.....	6
SAHİBKARIN MALİYYƏ HESABATLARI.....	6
SAHİBKARLA BİRGƏ MÜƏSSİSƏ ARASINDAKI ƏMƏLİYYATLAR	7
BİRGƏ FƏALİYYƏTLƏRDƏ İŞTİRAK PAYININ İNVESTORUN MALİYYƏ HESABATLARINDA ƏKS ETDİRİLMƏSİ	8
BİRGƏ MÜƏSSİSƏLƏRİN OPERATORLARI	8
İNFORMASIYANIN AÇIQLANMASI.....	8
QÜVVƏYƏ MİNMƏ TARİXİ	8
Əlavə 1 – “Birgə müəssisələrdə iştirak payları” adlı 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə.....	9

“TƏŞKİLATLARIN BİRGƏ FƏALİYYƏTİ HAQQINDA MALİYYƏ HESABATLARI ÜZRƏ” 21 №-li MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Standartın təyinatı

1. Bu Standart “Mühasibat uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Birgə müəssisələrdə iştirak payları” adlı 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi, asılı və ya törəmə müəssisə kimi deyil, birgə müəssisə kimi müəyyən edilən qurumlarda iştirak payı sahiblərinin maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün tətbiq etməli olduqları təcrübənin müəyyən olunmasıdır.

Standartın tətbiqi sahəsi

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu Maddəsində müəyyən edilmiş kommersiya təşkilatları tərəfindən hazırlanan illik maliyyə hesabatları və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına tətbiq edilir.

4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilməlidir.

5. Hazırkı Standart birgə müəssisə tərəfindən həyata keçirilən əməliyyatların növündən asılı olmayaraq, sahibkar və investorların birgə müəssisələrdə iştirak paylarının və onların maliyyə hesabatlarında birgə müəssisələrin aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclərinin uçotu üçün tətbiq edilməlidir. Lakin bu Standart, sahibkarların, ilkin tanınma zamanı Mənfəət və zərər haqqında hesabat vasitəsilə ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirilən, yaxud satış üçün nəzərdə tutulmuş kimi aşağıdakı təşkilatlara məxsus birgə nəzarət edilən müəssisələrdəki paylarına tətbiq edilmir:

- (a) riskli kapital növlü təşkilatlar, və ya
- (b) qarşılıqlı fondlar, investisiya paylı fondlar və anoloji strukturlar, o cümlədən investisiya növlü sığorta fondları.

Bu cür investisiyalar ədalətli dəyərlə qiymətləndirilməli, ədalətli dəyərdəki dəyişikliklər isə onların baş verdiyi dövrdə Mənfəət və zərər haqqında hesabatda tanınmalıdır.

6. Birgə nəzarət edilən müəssisədə iştirak payı olan sahibkar aşağıdakı şərtləri yerinə yetirdikdə hazırkı Standartın 28-ci (proporsional konsolidasiya) maddəsindəki tələblərin icrasından azad olunur:

- (a) pay, satış üçün nəzərdə tutulan kimi təsnifatlandırıldıqda;
- (b) “Təşkilatların maliyyə hesabatları və birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları üzrə” 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 11-ci maddəsində birgə nəzarət edilən müəssisədə payı olan əsas müəssisəyə birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etməməyə icazə verən istisna tətbiq edildikdə; və ya
- (c) aşağıda qeyd olunanların hamısı tətbiq edildikdə:
 - (i) sahibkar özü-özlüyündə digər müəssisənin tam yaxud qismən mülkiyyətində olan törəmə müəssisəsidir və onun mülkiyyətçiləri, o cümlədən əks hallarda səsvermə hüququna malik olmayan mülkiyyətçiləri sahibkarın proporsional konsolidasiya üsulunu tətbiq etməməsi barədə məlumatlandırılmış və buna etiraz etmirlər;
 - (ii) sahibkarın borc və ya kapital alətləri açıq bazarda (yerli və regional bazarlar daxil olmaqla, daxili və ya xarici fond birjasında yaxud birjadankənar bazarda) alınmışdır;

- (iii) sahibkar açıq bazara hər hansı bir aləti emissiya etmək məqsədi ilə öz maliyyə hesabatlarını qiymətli kağızlar üzrə komissiya və ya digər nizamlayıcı orqanda qeydiyyatdan keçirməmişdir və hal-hazırda da keçirmir; və
- (iv) sahibkarın əsas və ya hər hansı aralıq ana müəssisəsi Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq və ictimaiyyət üçün açıq olan birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını hazırlayır.

ƏSAS ANLAYIŞLAR

7. Hazırkı Standartda istifadə olunan terminlər aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Birgə müəssisəyə sərmayə qoyan investor birgə müəssisəyə aid tərəflərdən biridir və həmin birgə müəssisə üzərində birgə nəzarətə malik deyildir.

Birgə nəzarət iqtisadi fəaliyyət üzərində nəzarətin müqavilə ilə razılaşdırılmış formada bölüşdürülməsidir və belə nəzarət yalnız həmin fəaliyyət üzrə strateji maliyyə və əməliyyat qərarlarının qəbul edilməsində birgə nəzarəti aralarında bölüşdürən tərəflərin (sahibkarların) yekdil razılığının tələb edildiyi halda mövcud olur.

Birgə fəaliyyət elə müqaviləli razılaşmadır ki, onun vasitəsilə iki və ya daha çox tərəf birgə nəzarət edilən iqtisadi fəaliyyəti həyata keçirir.

Proporsional konsolidasiya elə uçot metodudur ki, onun vasitəsi ilə sahibkarın birgə nəzarət edilən müəssisənin aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclərinin hər birindəki payı sahibkarın maliyyə hesabatlarında bənzər maddələrlə sətirbəsətir birləşdirilir, ya da onun maliyyə hesabatlarında ayrıca sətir maddələri olaraq qeyd edilir.

Sahibkar birgə fəaliyyətin tərəflərindən biridir və həmin birgə fəaliyyət üzərində birgə nəzarətə malikdir.

- 8. Nə proporsional konsolidasiyanın tətbiq edilməsi nəticəsində tərtib edilən maliyyə hesabatları, nə də törəmə, asılı, yaxud birgə nəzarət edilən müəssisədə sahibkar kimi iştirak payı olmayan müəssisənin maliyyə hesabatları fərdi maliyyə hesabatları hesab olunmur.
- 9. Fərdi maliyyə hesabatları birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarından və sahibkarların birgə müəssisələrdəki payları proporsional şəkildə konsolidə edilmiş maliyyə hesabatlarından əlavə olaraq təqdim olunan hesabatlardır. Fərdi maliyyə hesabatları bu hesabatlara birləşdirilməməli və ya onları müşayiət etməməlidir.
- 10. 19 Nə-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq konsolidasiyadan və ya hazırkı Standartın 6-cı maddəsinə uyğun olaraq proporsional konsolidasiya metodunun tətbiqindən azad edilmiş müəssisələr öz fərdi maliyyə hesabatlarını yeganə maliyyə hesabatları kimi təqdim edə bilərlər.

Birgə fəaliyyətlərin formaları

11. Birgə fəaliyyətlər müxtəlif forma və strukturlarda olur. Hazırkı Standart, birgə fəaliyyətlər kimi ümumi təsvir olunan və onun tərifinə uyğun gələn üç geniş növü müəyyən edir: birgə nəzarət edilən əməliyyatlar, birgə nəzarət edilən aktivlər və birgə nəzarət edilən müəssisələr. Aşağıdakı səciyyəvi xüsusiyyətlər bütün birgə fəaliyyətlərə aid edilir:

- (a) iki və ya daha artıq sahibkar müqavilə şərtləri üzrə qarşılıqlı öhdəlik daşıyırlar; və
- (b) müqavilə şərtləri birgə nəzarəti təmin edir.

Birgə nəzarət

12. Investisiya obyektinə olan müəssisə hüquqi baxımdan yenidən təşkil olunduqda və ya müflis vəziyyətdə olduqda, yaxud sahibkara vəsait ötürmə qabiliyyəti üzrə ciddi uzunmüddətli məhdudiyətlər altında fəaliyyət göstərdikdə, birgə nəzarət aradan qaldırıla bilər. Əgər birgə nəzarət davam edirsə, bu hadisələr özlüyündə birgə müəssisənin uçotunun hazırkı Standarta uyğun olaraq aparılmamasına kifayət qədər əsas vermir.

Müqavilə razılığı

13. Müqavilə razılaşmasının mövcud olması birgə nəzarəti təmin edən iştirak paylarını investorun əhəmiyyətli təsirə malik olduğu asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə qoyulan sərmayələrdən fərqləndirir (bax. 20 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı). Birgə nəzarəti təmin edən müqavilə razılığı olmadan həyata keçirilən heç bir fəaliyyət bu Standartın məqsədləri baxımından birgə fəaliyyət hesab edilmir.
14. Müqavilə razılığı birgə fəaliyyət üzərində birgə nəzarətin yaradılmasını təmin edir. Belə bir tələb hər hansı sahibkarın müəssisə fəaliyyəti üzərində birtərəfli nəzarətə malik olmasının qarşısını alır.
15. Müqavilə razılığı sahibkarlardan birini birgə fəaliyyətin operatoru və ya meneceri kimi müəyyən edə bilər. Operator birgə fəaliyyət üzərində nəzarətə malik deyil, amma müqavilə razılığına uyğun olaraq sahibkarlar tərəfindən razılaşdırılmış və ona həvalə edilmiş maliyyə və əməliyyat siyasəti çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Əgər operatorun iqtisadi fəaliyyət üzrə maliyyə və əməliyyat siyasətini idarə etmək səlahiyyəti varsa, o, fəaliyyətə nəzarət edir və fəaliyyət birgə fəaliyyət deyil, operatorun törəmə müəssisəsi sayılır.

BİRGƏ NƏZARƏT EDİLƏN ƏMƏLİYYATLAR

16. Bəzi birgə fəaliyyətlərin əməliyyatlarında sahibkarların özlərindən hüquqi olaraq ayrı olan korporasiya, şərikli şirkət və ya başqa müəssisə, yaxud maliyyə strukturunun yaranmasından deyil, sahibkarların şəxsi aktivlərindən və digər ehtiyatlarından istifadə edilir. Hər bir sahibkar öz şəxsi əsas vəsaitlərindən (torpaq, tikili və avadanlıqlarından) istifadə edir və öz şəxsi mal-material ehtiyatlarını yaradır. O, həmçinin xərc və öhdəliklərinə görə məsuliyyəti özü daşıyır və öz öhdəliyi olan maliyyə resurslarını özü əldə edir. Birgə fəaliyyət sahibkarın anoloji fəaliyyətləri ilə yanaşı sahibkarın işçiləri tərəfindən həyata keçirilə bilər. Birgə fəaliyyət razılaşması adətən birgə məhsulun satışından əldə olunan gəlir və birgə çəkilən xərclərin sahibkarlar arasında bölüşdürülməsi üçün bir vasitədir.
17. Sahibkar birgə nəzarət edilən əməliyyatlarda olan öz iştirak payı ilə əlaqədar maliyyə hesabatlarında aşağıdakıları tanımalıdır:
 - (a) sahibkarın nəzarət etdiyi aktivləri və daşdığı öhdəlikləri; və
 - (b) sahibkarın birgə müəssisənin mal və ya xidmətlərinin satışı ilə bağlı çəkdiyi xərcləri və əldə etdiyi gəlir payı.
18. Aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclər sahibkarın maliyyə hesabatlarında tanındığına görə, sahibkar konsolidə edilmiş maliyyə hesabatını təqdim etdiyi təqdirdə bu maddələrlə bağlı heç bir düzəlişlər və ya digər konsolidasiya prosedurları tələb olunmur.

BİRGƏ NƏZARƏT EDİLƏN AKTİVLƏR

19. Bəzi birgə fəaliyyətlər birgə fəaliyyətə ianə edilmiş və ya birgə fəaliyyətin məqsədləri üçün alınmış və ya bu məqsədlərə həsr edilmiş bir və ya daha çox aktiv üzərində sahibkarların birgə nəzarətini və çox vaxt birgə mülkiyyətini özündə əks etdirir. Bu aktivlər sahibkarlara fayda gətirmək məqsədi ilə istifadə edilir. Hər bir sahibkar bu aktivlərdən alınan məhsuldan öz payını götürmək imkanına malikdir və onlardan hər biri yaranmış xərclərin razılaşdırılmış hissəsini öz öhdəsinə götürür.
20. Həmin birgə fəaliyyətlərə sahibkarların özlərindən ayrı olan korporasiya, şərikli şirkət və ya hər hansı digər müəssisə, yaxud maliyyə strukturunun yaradılması daxil deyil. Hər bir sahibkar birgə nəzarət edilən aktivlərdəki payı vasitəsilə gələcək iqtisadi səmərələrdəki payı üzərində nəzarətə malikdir.
21. Sahibkar birgə nəzarət edilən aktivlərdə olan öz iştirak payı ilə əlaqədar maliyyə hesabatlarında aşağıdakıları tanımalıdır:
 - (a) xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq təsnifatlandırılan birgə nəzarət edilən aktivlərdəki payı;
 - (b) daşdığı hər hansı öhdəlikləri;

- (c) birgə fəaliyyətlə bağlı digər sahibkarlarla birgə götürülmüş öhdəliklərdəki payı;
 - (d) birgə fəaliyyətin çəkdiyi hər hansı xərclərdəki olan payı ilə birlikdə birgə fəaliyyətin məhsulundakı payının satışından və ya istifadəsindən əldə olunan hər hansı gəlir; və
 - (e) birgə fəaliyyətdəki iştirak payı ilə bağlı çəkilən hər hansı xərcləri.
22. Aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclər sahibkarın maliyyə hesabatlarında tanındığına görə, sahibkar birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etdiyi təqdirdə bu maddələrlə bağlı heç bir düzəlişlər və ya digər konsolidasiya prosedurları tələb olunmur.
23. Birgə nəzarət edilən aktivlərin uçotu adətən birgə fəaliyyətin hüquqi formasından başqa, mahiyyətini və iqtisadi reallığını əks etdirir.

BİRGƏ NƏZARƏT EDİLƏN MÜƏSSİSƏLƏR

24. Birgə nəzarət edilən müəssisə hər bir sahibkarın iştirak payı olan korporasiya, şərikli şirkət və ya hər hansı digər formada yaranan birgə fəaliyyətdir. Bu müəssisə digər müəssisələr kimi fəaliyyət göstərir, lakin sahibkarlar arasındakı mövcud olan müqavilə razılığı müəssisənin iqtisadi fəaliyyəti üzərində birgə nəzarəti təmin edir.
25. Birgə nəzarət edilən müəssisə birgə fəaliyyətin aktivlərinə nəzarət edir, öhdəlik və xərclərini üzərinə götürür və gəlir əldə edir. O, öz adından müqavilələr bağlaya və birgə fəaliyyətin məqsədləri üçün maliyyə resursları cəlb edə bilər. Bəzi birgə nəzarət edilən müəssisələrdə birgə fəaliyyət nəticəsində yaranan məhsulların bölüşdürülməsi nəzərdə tutulsa da, hər bir sahibkarın birgə nəzarət edilən müəssisənin gəlirlərindən pay almağa hüququ var.
26. Birgə nəzarət edilən müəssisələr digər müəssisələr kimi mühasibat uçotunun aparılmasını və maliyyə hesabatlarının hazırlanmasını və təqdim edilməsini Milli və ya Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq həyata keçirir.
27. Hər bir sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisəyə adətən nağd pul və ya digər resurslar qoyur. Bu qoyuluşlar sahibkarın mühasibat uçotuna daxil edilir və onun maliyyə hesabatlarında birgə nəzarət edilən müəssisəyə investisiya kimi tanınır.

SAHIBKARIN MALİYYƏ HESABATLARI

Proporsional konsolidasiya

28. Sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisədəki iştirak payını proporsional konsolidasiya metodundan istifadə edərək tanınmalıdır. Proporsional konsolidasiya tətbiq edildiyi zaman aşağıdakı iki hesabat formalarından biri istifadə edilməlidir.
29. Törəmə şirkətlərində investisiyalarının olub-olmamasından və ya öz maliyyə hesabatlarını birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları kimi təsvir edib-etməməsindən asılı olmayaraq, sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisədəki iştirak payını proporsional konsolidasiyanın iki hesabat formalarından biri vasitəsi ilə tanıyır.
30. Birgə nəzarət edilən müəssisədəki iştirak payını tanıyarkən sahibkar birgə müəssisənin konkret struktur və ya formasını deyil, razılaşmanın mahiyyətini və iqtisadi reallığını əks etdirməyə əhəmiyyət verməlidir. Bu mahiyyət və iqtisadi reallıq sahibkarın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarında, sahibkarın proporsional konsolidasiya üzrə hazırkı Standartın 32-ci maddəsində təsvir olunmuş iki hesabat formalarından birini istifadə edərək birgə nəzarət edilən müəssisənin aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclərindəki iştirak paylarını tanıdığı zaman öz əksini tapır.
31. Proporsional konsolidasiyanın tətbiqi sahibkarın birgə nəzarət etdiyi aktivlərdəki payının və birgə cavabdeh olduğu öhdəliklərdəki payının sahibkarın balans hesabatına daxil olduğu mənasına gəlir. Sahibkarın birgə nəzarət edilən müəssisənin gəlir və xərclərindəki payı onun mənfəət və zərər haqqında hesabatına daxildir. Proporsional konsolidasiyanın tətbiqi prosedurlarının çoxu 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında göstərilən törəmə müəssisələrə investisiyaların konsolidasiyası prosedurları ilə eynidir .
32. Proporsional konsolidasiyanı həyata keçirmək üçün müxtəlif hesabat formalarından istifadə edilə bilər. Sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisənin aktivlərinin, öhdəliklərinin, gəlir və xərclərinin hər birindəki payını öz maliyyə hesabatlarında bənzər maddələrlə

sətibəsətir birləşdirə bilər. Alternativ olaraq, sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisənin aktivlərinin, öhdəliklərinin, gəlir və xərclərinin hər birindəki payını öz maliyyə hesabatlarında ayrı sətir maddələri ilə göstərə bilər. Bu hesabat formalarının hər ikisi mənfəət və ya zərərin eyni məbləğinin göstərilməsi ilə və aktivlərin, öhdəliklərin, gəlir və xərclərin əsas təsnifatı ilə nəticələnir. Hər iki forma hazırkı Standartın məqsədləri üçün münasibdir.

33. Əgər sahibkar qarşılıqlı əvəzləşmənin aparılması üçün qanuni hüquqa malik deyilsə və qarşılıqlı əvəzləşdirmə aktivin realizasiyası və ya öhdəliklərin ödənilməsi kimi gözləntiləri əks etdirmirsə, hər hansı aktiv və ya öhdəliklərin, digər aktiv və ya öhdəliklərin çıxılması vasitəsilə və ya hər hansı gəlir və ya xərclərin, digər gəlir və ya xərclərin çıxılması vasitəsilə qarşılıqlı əvəzləşdirilməsinə yol verilmir.
34. Sahibkarın birgə nəzarət edilən müəssisə üzərində birgə nəzarəti bitdiyi tarixdən etibarən o, proporsional konsolidasiyanın tətbiqini dayandırmalıdır.
35. Sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisə üzərindəki nəzarətdə iştirakını dayandırdığı tarixdən etibarən proporsional konsolidasiyanın tətbiqini dayandırır.

Proporsional konsolidasiya üsuluna dair istisnalar

36. 23 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun şəkildə satış üçün saxlanılmış olaraq təsnifatlandırılan birgə nəzarət edilən müəssisələrdəki iştirak paylarının uçotu həmin Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq aparılmalıdır.
37. İlk olaraq satış üçün saxlanılmış kimi təsnifatlandırılan birgə nəzarət edilən müəssisədəki iştirak payı belə təsnifatlandırma üçün meyarlara artıq cavab vermədiyi zaman, onun uçotu satış üçün saxlanılmış kimi təsnifatlandırma tarixindən etibarən proporsional konsolidasiya üsulundan istifadə edilərək aparılmalıdır. Satış üçün saxlanılmış kimi təsnifatlandırma müddətlərini əhatə edən maliyyə hesabatları müvafiq şəkildə dəyişdirilməlidir.
38. Birgə nəzarət edilən müəssisənin sahibkarın törəmə müəssisəsinə çevrildiyi tarixdən etibarən sahibkar öz iştirak payının uçotunu 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq aparmalıdır. Birgə nəzarət edilən müəssisənin sahibkarın asılı şirkətinə çevrildiyi tarixdən etibarən isə sahibkar öz iştirak payının uçotunu 20 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq aparmalıdır.

Sahibkarın fərdi maliyyə hesabatları

39. Birgə nəzarət edilən müəssisədəki iştirak payının uçotu sahibkarın fərdi maliyyə hesabatlarında 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq aparılmalıdır.
40. Hazırkı Standart ictimaiyyətə açıq fərdi maliyyə hesabatlarını hazırlayan müəssisələri müəyyən etmir.

SAHİBKARLA BİRGƏ MÜƏSSİSƏ ARASINDAKI ƏMƏLİYYATLAR

41. Sahibkar birgə fəaliyyətə aktiv ianə edərkən və ya satarkən, əməliyyatdan yaranan mənfəət və ya zərər payının tanınması əməliyyatın mahiyyətini əks etdirməlidir. Aktivlər birgə fəaliyyət tərəfindən saxlandıqda, habelə sahibkar aktiv ilə bağlı mülkiyyət hüququ üzrə risk və mükafatların əhəmiyyətli hissəsini birgə fəaliyyətə ötürdükdə, sahibkar mənfəət və ya zərərin yalnız digər sahibkarların iştirak paylarına aid edilən hissəsini tanımalıdır. Sahibkar hər hansı zərər məbləğinin tam dəyərini, ianə və ya satışın, cari aktivin xalis mümkün satış dəyərinin azalmasını və ya qiymətdən düşmə zərərinə sübut etdiyi zaman tanımalıdır.
42. Sahibkar birgə müəssisədən aktiv satın alarkən, həmin aktiv müstəqil bir tərəfə satana qədər birgə müəssisənin əməliyyatından irəli gələn mənfəətindəki payını tanımalı deyil. Sahibkar həmin əməliyyatlar nəticəsində çəkilən zərərdəki payını mənfəət payını tanıdığı kimi tanımalıdır. Lakin, əgər bu zərər cari aktivlərin xalis mümkün satış dəyərinin azalmasına və ya qiymətdən düşmə zərərinə gətirib çıxarsa, onda zərər dərhal tanınmalıdır.
43. Sahibkarla birgə müəssisə arasındakı əməliyyatların aktivin qiymətdən düşməsinə sübut etdiyini yoxlamaq üçün, sahibkar *“Aktivlərin qiymətdən düşməsi üzrə”* 24 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq aktivin bərpa edilə bilən məbləğini

müəyyənleşdirir. İstifadə dəyərini müəyyənleşdirərkən sahibkar aktivin davamlı istifadəsi və onun birgə müəssisə tərəfindən axırda satılması şərtinə əsaslanaraq aktivdən irəli gələn gələcək pul vəsaitinin hərəkətini qiymətləndirir.

BİRGƏ FƏALİYYƏTLƏRDƏ İŞTİRAK PAYININ İNVESTORUN MALİYYƏ HESABATLARINDA ƏKS ETDİRİLMƏSİ

44. Birgə müəssisə üzərində birgə nəzarəti olmayan investor birgə müəssisə üzərində mühüm təsirə malik olduqda, həmin sərmayəni öz uçotunda 20 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartına uyğun olaraq əks etdirməlidir.

BİRGƏ MÜƏSSİSƏLƏRİN OPERATORLARI

45. Birgə müəssisə rəhbərləri və ya operatorlarının hər hansı qonoraları 6 №-li Milli Mühəsibat Uçotu Standartına uyğun olaraq uçota almalıdır.
46. Bir və ya bir neçə sahibkar birgə müəssisənin operatoru və ya meneceri qismində çıxış edə bilər. Operatorlara adətən belə vəzifələrə görə idarəetmə qonorarı ödənilir. Bu qonoralar birgə müəssisə tərəfindən xərc kimi hesaba alınır.

İNFORMASIYANIN AÇIQLANMASI

47. Əgər zərərin yaranma ehtimalı zəif deyilsə, sahibkar aşağıdakı şərti öhdəliklərin məcmu məbləğlərini digər şərti öhdəliklərin həcmindən ayrı olaraq açıqlamalıdır:
- (a) sahibkarın birgə fəaliyyətlərdəki payı ilə bağlı yaranan hər hansı şərti öhdəlikləri və onun digər sahibkarla birgə götürülmüş şərti öhdəliklərin hər birində olan payını;
 - (b) özünün şərti olaraq cavabdehlik daşdığı birgə fəaliyyətlərin özlərinin şərti öhdəliklərindəki payı; və
 - (c) birgə fəaliyyətdə bir sahibkarın digər sahibkarlara məxsus öhdəliklərə qarşı şərti öhdəlik daşdığı səbəbindən ortaya çıxan şərti öhdəliklər.
48. Sahibkar birgə fəaliyyətlərdəki iştirak payları ilə əlaqədar aşağıdakı öhdəliklərin məcmu məbləğlərini digər öhdəliklərdən ayrı olaraq açıqlamalıdır:
- (a) sahibkarın birgə fəaliyyətlərdəki iştirak payları ilə əlaqədar hər hansı investisiya öhdəlikləri və onun digər sahibkarlarla birgə götürülmüş investisiya öhdəliklərindəki payı; və
 - (b) onun birgə fəaliyyətlərin özlərinin investisiya öhdəliklərindəki payı.
49. Sahibkar mühüm birgə müəssisələrdəki iştirak paylarının siyahısını və növlərini və həmçinin birgə nəzarət edilən müəssisələrdəki mülkiyyət paylarına dair informasiyanı açıqlamalıdır. Proporsional konsolidasiya və ya iştirak payı üsulu üçün sətirbəsətir hesabat formasından istifadə edərək birgə nəzarət edilən müəssisələrdə öz iştirak paylarını tanıyan sahibkar birgə müəssisədəki iştirak payları ilə əlaqədar cari aktivlərin, uzun müddətli aktivlərin, cari öhdəliklərin, uzun müddətli öhdəliklərin, gəlir və xərclərin hər birisinin məcmu dəyərində dair informasiyanı açıqlamalıdır.
50. Sahibkar birgə nəzarət edilən müəssisələrdəki öz iştirak payını tanımaq üçün tətbiq etdiyi üsulu açıqlamalıdır.

QÜVVƏYƏ MİNNMƏ TARİXİ

51. Hazırkı Standart Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə qüvvəyə minir.

Əlavə 1 – “Birgə müəssisələrdə iştirak payları” adlı 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

“Təşkilatların birgə fəaliyyəti haqqında maliyyə hesabatları üzrə” Kommersiya Təşkilatları üçün 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Birgə müəssisələrdə iştirak payları ” adlı 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartından (2006) götürülmüşdür. Bu Standartlar arasındakı əsas fərqlər aşağıda təqdim edilir:

- 1-ci maddədə verilmiş ümumi müddəalar 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını “Mühasibat uçotu haqqında” qanun ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir.
- 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının 3 və 4-cü maddələri, “Mühasibat uçotu haqqında” qanunda göstəriləndiyi kimi, həmin Standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir.
- 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartında təşkilatların birgə fəaliyyətinin proporsional konsolidasiya VƏ YA iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınmasına yol verilir.
- 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı iştirak payı metodunun tətbiqini tövsiyyə etmir. Bu səbəbdən həmin metod 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartdan çıxarılmışdır.
- 31 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına bir sıra şərhədiçi misallar və şərhlər daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə uyğun olaraq, bütün misallar 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartdan çıxarılmış və Şərhlər sənədində əhatə olunacaqdır.
- 21 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının bəzi maddələri dil baxımından sadələşdirilmişdir.